

บทความวิชาการ

นิเวศภูมิปัญญากับการปรับตัว ในช่วงฤดูน้ำหลากของชาวบ้าน तालऐन อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คมลักษณ์ ไชยยะ¹

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

บ้านตาลเอน ตำบลตาลเอน อำเภอบางปะหัน เป็นชุมชนหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ถูกน้ำหลากท่วมประจำเกือบทุกปี เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำและมีลำคลองบางพระครูไหลผ่านกลางหมู่บ้านเชื่อมระหว่างแม่น้ำป่าสักในเขตอำเภอนครหลวงกับแม่น้ำลพบุรีในเขตอำเภอมหาราช ดังนั้นในช่วงฤดูฝนตั้งแต่เดือนกันยายนเป็นต้นไประดับน้ำในคลองบางพระครูที่ได้รับอิทธิพลจากแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำลพบุรีโดยตรงจะเพิ่มสูงขึ้นกระทั่งหลากล้นตลิ่งเข้าท่วมชุมชน

สำหรับชาวบ้านตาลเอนการเกิดน้ำหลากในช่วงฤดูฝนของปีถือเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เรียกว่า “ฤดูน้ำหลาก” ซึ่งเป็นลักษณะของระบบนิเวศวิทยาของพื้นที่อำเภอบางปะหัน อย่างไรก็ตาม ด้วยวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติและต้องเผชิญกับน้ำหลากท่วมเกือบทุกปี จึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ชาวตาลเอนสามารถดำรงชีวิตในช่วงฤดูน้ำหลากได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลธรรมชาติ ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวตาลเอนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปสู่ความเป็นสมัยใหม่มากแล้วก็ตามแต่ความรู้ในการดำรงชีวิตภายใต้ระบบนิเวศธรรมชาติได้สั่งสมอยู่ในวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น ดังที่บทความนี้เรียกว่า “นิเวศภูมิปัญญา” ซึ่งเป็นความรู้ในการปรับตัวต่อระบบนิเวศวิทยาที่ช่วยให้ชาวบ้านตาลเอนดำรงชีวิตในช่วงฤดูน้ำหลากได้อย่างไม่ลำบากมากนักแม้จะถูกน้ำหลากท่วมสูงเต็มพื้นที่ชุมชนก็ตาม โดยสามารถเห็นได้จากกระบวนการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตในช่วงฤดูน้ำหลากของชาวบ้านตาลเอน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงต่อเนื่องกัน คือ 1 ช่วงเตรียมตัวก่อนน้ำหลากท่วม 2 ช่วงปรับตัวอยู่กับน้ำ และ 3 ช่วงหลังน้ำหลากท่วม

คำสำคัญ: ฤดูน้ำหลาก, การปรับตัว, นิเวศภูมิปัญญา

Abstract

Ban Tan-En, Tambol Tan-En in Bangpahan District is one of the communities in Phranakhon Si Ayutthaya Province where has been flooded almost every year because of its landscape, low lying area and Bangprakroo canal, running through the center of the village. This canal links Pasak River in Nakhonluang District and Lopburi River in Maharaj District. Floods in the rainy season of each year is a natural phenomenon known as the “wet season”, which is characteristic of this ecology of the BangPahan District. The local people actually realize that the flood was a normal situation for the landscape like this. They are really good at living with the flood because their whole lives have involved with a nature along the canal and have also been flooded almost every year. Even though the way of life has been changed ever from the past, the knowledge about the living in a raining season has been carried on and become a local culture or the way of life as called as Ecological Wisdoms by this article. The wisdoms have empowered the local people to live with a flood even the worst flood. It can be proved from an adaptation process for living during a flood of Tan-En villagers. It can be separated to three phases; 1) phase of a preparing themselves before a flood 2) phase of an adapting themselves for living with the flood and 3) phase of living after a flood.

Keywords: flooding season, adaptation, ecological wisdom